

Muzejní akademie I

Textové podklady k tematickému bloku č. 1 – Regionální historie v období středověku pro 3. ročník

Téma č. 3 Projektový den v muzeu pro 3. ročník

I. Textové podklady pro animace:

Animace 1. Západočeské muzeum v Plzni

Západočeské muzeum v Plzni patří k předním muzejním institucím v České republice s více než dvěma miliony sbírkových předmětů ze všech oblastí vývoje přírody a společnosti.

V Západočeském muzeu v Plzni jsou zastoupeny sbírky, které patří k světovému kulturnímu bohatství.

II. Textový podklad k práci s replikami

Kroužková zbroj: Počátek výroby kroužkových zbrojí se ztrácí v šerém dávnověku. Podle některých pramenů to byl vynález Peršanů, podle jiných snad znalost výroby kroužkových zbrojí pocházela ze střední Asie, Každopádně již v době předřímské v Evropě ovládali toto umění Keltové. Dokládají to nálezy kroužkových zbrojí z celé Evropy – z Anglie, Dánska, Švýcarska i Rumunska (Gilmour). Tyto nejstarší nálezy byly datovány do poloviny 4. st. před naším letopočtem. Tyto nejstarší zbroje byly ze zavíraných kroužků. Zřejmě tehdy ještě neznali technologii nýtování kroužků, na druhou stranu řada nálezů byla ve velmi špatném stavu a ne všechny byly zkoumány moderními metodami. Kolem počátku letopočtu však je už řada nálezů nýtovaných zbrojí. Od Keltů se tomuto umění naučili Římané, kteří je rozšířili po celé Římské říši a v dalších staletích po pádu říše toto umění nejen nezaniklo, ale kroužková zbroj se stala základem evropského ochranného odění až do vrcholného středověku, kdy byla postupně nahrazena plátovou zbrojí. Jako doplněk plátových zbrojí pak přetrvávala až do raného novověku a v některých asijských zemích se používala téměř až dodnes.

Zdroj:

Kroužkové zbroje v Evropě raného středověku. In: Livinghistory.cz [online]. 2012-01-03 [cit. 2018-10-14]. Dostupné z: <https://livinghistory.cz/node/426>

V 10. století se kroužková zbroj již používala, byla dlouhá do poloviny lýtek a měla dlouhé rukávy. Vážila kolem 10 kg. Používala se po celý středověk, její konec znamenal nástup palných zbraní, proti kterým už ochránit svého nositele nedokázala.

Dámské kožené boty: Střih odpovídá středověkým botám, ty ale neměly tvrdou podrážku. Ve městech se proto pro ochranu obuvi používaly koturny. V kupeckém voze byste je běžně nenašli, šily se v každém větším centru.

Meč: Je jednou z nejstarších zbraní. Slouží především jako zbraň sečná, ale i bodná. Meč byl jednou z hlavních osobních zbraní od pravěku po celý středověk. Až na přelomu středověku a novověku začal být vytlačován palnými zbraněmi. Meč byl mnoho set let považován za prestižní zbraň, jejíž vlastnictví bylo v mnoha ohledech považováno za výsadu. Meč se typicky skládá ze dvou částí – čepele a jílece. Čepel je zpravidla zakončena hrotem a podélně jí prochází jeden nebo více „žlábků“. O tomto „žlábků“ se často tvrdí, že měl lépe odvádět krev, což je ale novodobý mýtus. Tento žlábek sloužil ke zpevnění čepele v ohybu a k jejímu odlehčení, mečíř jej koval, aby pomocí něj čepel rozšířil do požadovaného tvaru. Mečíři si své umění předávali z generace na generaci a své technologie tajili před konkurencí. Povolání mečíře bylo velmi ceněné. Jílec býval často nákladně zdoben. V kupeckém voze se



EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání



MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

pravděpodobně mohl objevit, i když v každém významnějším sídle měli vlastního kováře (vozily se např. zdobené meče z Franské říše).

Svatováclavská přilba: Byla součástí zbroje sv. Václava.

Pět let zkoumali archeologové a restaurátoři Pražského hradu pomocí moderních technologií cennou historickou zbroj, kterou před jedenácti staletími údajně nosil patron českých zemí svatý Václav. Nejnovější bádání ukázala, že nebyla určena jen pro ceremonie, ale skutečně sloužila k boji. Důkazem může být i díra po úderu sekerou na přilbě. Bádání po letech skončilo a lze říct, že v mnoha ohledech boří doposud uznávaná "fakta". Vraťme se však do roku 2008, kdy archeoložka Milena Bravermanová překvapila odborníky zjištěním, že korunovační svatováclavský meč nebyl zhotoven ve 14. století, jak se dlouhá léta předpokládalo, ale již o čtyři sta let dřív. Tudíž mohl skutečně patřit slavnému Přemyslovi. Alespoň tedy jeho nejdůležitější část – čepel. Navíc se ukázalo, že to nebyla pouhá maketa určená k ceremoniím, ale funkční zbraň. A podobné je to i s přilbou a drátěnou košilí. Přitom průzkum původní podoby komplikuje skutečnost, že tyto předměty se záhy po Václavově smrti staly relikviemi a panovníci je nechávali různě upravovat. "Nicméně zvon přilby byl vykován na přelomu 9. a 10. století zřejmě v Čechách z jednoho kusu železa, a mohl tedy knížeti opravdu patřit," vysvětluje Bravermanová. O nasazení v boji pak hovoří malý, téměř přehlédnutelný otvor na týlu. Doposud se jím badatelé příliš nezabývali, nicméně podle nynějších analýz a zkušeností současných zbrojířů jej mohl způsobit úder raně středověkou sekerou.

Pokud nyní někoho napadne, že by mohlo jít o důsledek v legendách popisované šarvátky u dveří kostela v dnešní Staré Boleslavi, kde rukou vrahů Václav skončil, bude vedle. V přilbici se totiž vyjíždělo jen do bitev. "Nově jsme také zjistili, že původní nánosník, který chránil nos bojovníka, byl po smrti Václava odseknut. Doposud se mělo za to, že nebyl součástí přilby, což komplikovalo představu o tvaru a tím i dataci," dodává Bravermanová.

Stříbrný nánosník s obroučkou a vyrytou postavou Ukřižovaného, jenž je dodnes na helmě, byl osazen dodatečně na přelomu 10. a 11. století a pochází ze Skandinávie. Podle některých pramenů ozdoba vůbec nepředstavuje Krista, nýbrž pohanského boha.

Existenci přilby a snad i její současnou podobu možná zachytil autor Kristiánovy legendy, která vypráví, jak se svatý Václav utkal s kouřimským knížetem Radslavem: Ten, co spatřiv na čele svého soupeřníka zářící kříž, raději v bojácné úctě odhodil svou zbraň.

Nové poznatky přineslo i zkoumání košile tvořené téměř sty tisíci spojenými železnými kroužky. I její vznik se kryje se světcovým životem. Předpokládá se, že pochází z Byzance, ale nelze ani vyloučit, že ji vytvořili na území Velké Moravy anebo v Čechách, kam se pod tlakem Maďarů moravští zbrojíři zřejmě stahovali.

Ač se donedávna předpokládalo, že má košile za sebou mnoho oprav, ukázal se opak. Z 90 procent je pletivo původní. Navíc se zjistilo, že stojací část límce lemovaná řadami zlatých kroužků, která byla ve 14. století rozšířena a položena na zbroj, byla asi předtím součástí helmy – tvořila takzvanou barmici, tedy chránič uší a krku.

Zdroj:

ŠVEC, Pavel. *Svatý Václav byl bojovník, zjistili vědci. Jeho přilba vydala tajemství.* In: *IDNES.cz [online]. 2013-09-25 [cit. 2018-10-28]. Dostupné z: https://praha.idnes.cz/vedci-prozkoumali-zbroj-svateho-vaclava-ffz-/praha-zpravy.aspx?c=A130925_1981062_praha-zpravy_sfo*

Na kupeckém voze helma tohoto typu být mohla.



EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání



MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Křesadlo: Křesadlo je součástí křesací soupravy předmětů určené k rozdělávání ohně za pomoci vykřesané jiskry. Sestává obvykle z křesacího kamene (např. pazourek), ocílky (kus uhlíkaté oceli, původně kousku pyritu) a troudu. V užším významu slova se jím rozumí samotná ocílka. Úderem křesacího kamene (křísnutím) se z křesadla vyrazí rozžhavená jiskra, která se zachytí do vhodného troudu. Doutnající troud se použije k zapálení jiného vhodného troudu, který umožňuje rozfoukat plamen – zapálit oheň. Jako záchytný troud se používala hubka získávaná z choroše (troudnatec kopytovitý), zuhelnatělý konec knotu, práchno – přepálené plátno, aj. Nejčastěji používaným křesacím kamenem je pazourek, ale lze použít i křemen či jiný tvrdý kámen s ostrou hranou. Údery lze vést jak kamenem proti ocílce, tak naopak. Křesadlo bylo před vynálezem zápalek jedním z nejčastěji používaných způsobů zapalování ohně. Jeho princip byl také použitý u křesadlového zámku a kolečkového zámku u palných zbraní používaných v 18. století.

Na kupeckém voze být mohlo, ale spíše jako osobní majetek některého z kupců, ne určený k prodeji.

Kruhový bojový štít: Štít je obranný prostředek sloužící k odražení úderů a osobní ochraně vojáků. Štít se drží v ruce. Štíty se vyráběly s různého materiálu. Někdy byly kovové, mnohem častěji se ale používaly jiné materiály – dřevo, proutí, nebo třeba želví krunýře. Po celou dobu své historie měl štít nejen ochrannou, ale i dekorativní funkci. Z maleb na štítu se vyvinul erb. S nástupem palných zbraní přestal štít poskytovat účinnou ochranu, a proto byl z výzbroje armád vypuštěn.

Na kupeckém voze být mohl.

Pražský groš: Byla to stříbrná mince, kterou nechal na základě mincovní reformy, zpracované italskými právníky a bankéři, razit od roku 1300 český král Václav II. Mince byla ve své době ve střední Evropě široce užívaným platidlem. Pražský groš byl na svoji dobu poměrně těžká a velká stříbrná mince. Mince se razila ve Vlašském dvoře v Kutné Hoře. Přestože si král Václav II. přál, aby mince byla „stálá“ a „věčná“, tak postupem doby klesala jak váha mince (až na 2,4 g), tak i ryzost mince (562/1000). Přesto byla mince velmi oblíbená a pronikla až za hranice českých zemí. Pražský groš platil až do roku 1644, kdy jeho oběh definitivně ukončil patent Ferdinanda III.

V kupeckém voze se objevit v 10. až 13. století nemohl. Vznikl teprve na konci 13. století a to už stála Nová Plzeň. Objevit se ale mohly jiné mince. Přímo na hradišti se razily denáry knížete Jaromíra či fenikové denáry plzeňského vévody Václava (syn Přemysla Otakara I.). Dosud bylo zjištěno celkem 24 nálezů obsahujících celkem 113 mincí, což spolehlivě dokazuje význam Plzně jako někdejšího centra celé oblasti.

A jak se tedy platilo v 10. století? Kromě prosté směny zboží za zboží byly prvním platidlem jemné plátěné šátečky i železné úzké sekerovité hřivny. Jsou známy i z archeologických nálezů.¹

¹ Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Pražský groš [online]. [cit. 2018-10-26]. Dostupné z:

https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Pra%C5%BEdsk%C3%BD_gro%C5%A1&oldid=20587279

